

MARTIN MIKLOŠIČ — NEZNANI NARODNI BUDITELJ

JAN SEDIVY

Poleg narodnih buditeljev, ki jih naštevata slovenska literarna zgodovina in Slovenski biografski leksikon, zasluži ta vzdevek več mož, četudi niso mnogo ali pa nič napisali. Njih praktično delo med ljudstvom je bilo za prebujo slovenske narodne zavesti pomembnejše in uspešnejše kot zbirka kakih poprečnih verzov. Med take može je treba brez dvoma prištevati Martina Miklošiča.

Za prebujanje narodne zavesti v Slovenskih goricah je bila Mala Nedelja eno izmed najpomembnejših žarišč. V pravo slovensko trdnjavo jo je spremenil tedaj slavni govornik in zgodovinar župnik Anton Krempl (1790—1844). Tu je kaplanoval tudi Martin Miklošič, ki mu gre zasluga, da je šel študirat njegov nečak, poznejši svetovno znani slavist Franc Miklošič.¹ Le-ta je nato potegnil za seboj v šole deset let mlajšega brata Janeza Miklošiča, tudi važnega narodnega buditelja. Tako je postal Martin Miklošič posredno zelo pomemben narodni buditelj.

Martin Miklošič se je rodil 3. novembra 1780 na spodnjem pobočju vinorodnega Radomerščaka kot sin Gregorja Miklošiča, nagnornjaka, kakor so tedaj rekli želarju ali majhnemu kmetu, in njegove žene Lize, rojene Luknar.² Zidana hiša, ki nosi letnico 1636, je še dandanes ohranjena v svoji prvotni obliki iz spoštovanja do Franca Miklošiča, ki je zagledal luč sveta tudi v njej. Prizidana ji je le ena soba.

Viri nam ne poročajo, kje je bil Martin Miklošič v gimnaziji, vemo le, da je končal bogoslovje v Gradcu l. 1809.³ Bogoslovje je imelo tedaj štiri letnike, filozofija dva, gimnazija pa pet razredov in v prvi razred gimnazije je torej vstopil l. 1798, ko mu je bilo 18 let. To je bilo v času mariborskih državnih štipendij, ki so bile razpisane samo za slovenske dijake mariborske gimnazije.

Izposloval jih je mariborski župnik in okrožni dekan dr. Andrej Kavčič, ki je bil obenem direktor mariborske gimnazije. Izkoristil je zadrego državnih oblastev, ko je katastrofalno padlo število mariborskega dijaštva. L. 1790 je štela mariborska gimnazija v vseh svojih petih razredih skupaj 36 učencev, in sicer v prvem 13, v petem kot zadnjem pa le 3. Nato se je število sicer polagoma dvigalo, vendar je bilo l. 1793 le 56 gimnazijcev v vseh petih razredih še vedno premalo za potrebe vse Spodnje Štajerske, ker druge gimnazije na tem ozemlju ni bilo. Tako je pozvala avstrijska vlada s posebnim razgla-

som po vseh okrožnih uradih in slovenskih župnijah sekovske (graške) škofije slovenske starše, naj pošljejo nadarjene sinove v mariborsko gimnazijo. Obljubila jim je štipendije, če se bodo marljivo učili.³

Jasno je, da v takratnih razmerah mali posestnik Gregor Miklošič brez upanja na štipendijo ne bi mogel dati sina Martina študirat. Preden se je odločil za tako daljnosežen korak, se je hotel gotovo še v svoji kmetiski nezaupljivosti prepričati, ali se vladina obljava res izvršuje, kdo dobiva štipendijo in kakšni so pogoji. Nato je bilo treba Martina pripraviti za vstop v gimnazijo in prihraniti denarja vsaj za začetek. Tako je bil Martin goden za gimnazijo šele osemnajstleten. Prelekija tedaj ni pošiljala svojih dijakov v Gradec, ker je bilo življenje v njem predrago in jim je bilo to mesto tudi predaleč, saj so gimnazijci jemali s seboj mnogo kruha in druga živila ali pa so jim to prinašali sorodniki in znanci, ker ni bilo denarja za redno toplo prehrano. Kakor Gradec pa tudi Varaždin ne bi sprejel Martina Miklošiča zaradi starosti v prvi gimnazijski razred. Tako stare učence so sprejemali samo v Mariboru, kjer je bilo zelo malo učencev.

Po dovršenih bogoslovnih študijah v Gradcu je prišel Martin Miklošič za kaplana k Sv. Miklavžu pri Ormožu 1809 in je ostal na tem mestu s kratkim presledkom do 1812, ko je moral v bližnjo Veliko Nedeljo.⁴ Verjetno je, da se je njegov brat Jurij, ki je prevzel domačijo v Radomerščaku, ob obisku pri Martinu seznanil z Marijo Zobovičevu z Vinskega vrha iz župnije Sv. Miklavža, s katero se je nato poročil. Žena mu je prinesla precejšnjo doto in ker ga je veselila trgovina, sta prodala domačijo in se najbrž l. 1819 preselila v Ljutomer in tam kupila hišo tik cerkve. Jurij je imel tu trgovino in gostilno.⁵

Škof je čez skoraj pet let premestil Martina od Velike Nedelje za kaplana k Mali Nedelji 1816.⁶ Od tod je pri lepem vremenu videl zvonik ljutomerske cerkve in od l. 1819 je ločilo oba brata le dobri dve uri hoda. Bilo je to v času, ko je doraščal Jurijev prvorojenec Franc, rojen l. 1813, ki je kazal v ljutomerski osnovni šoli izredno nadarjenost in vzbudil s tem stričevo pozornost. Morda je bilo prav Frančevo šolanje razlog, da je malonedeljski kaplan Martin Miklošič zaprosil in v septembru 1822 tudi dobil donosno župnijo Središče ob Dravi,⁷ preden je bil nečak Franc goden za gimnazijo. Trgovina in go-

stilna nista šli tako dobro, kot je Jurij pričakoval, a število otrok se je večalo. Franc je imel še tri brate in pet sester, od katerih je ena v mladosti umrla.⁸ Z lepim prispevkom in z obljubo stalne pomoči je pregovoril Martin brata, da je poslal sina Franca v gimnazijo.⁹

Vzhodni del Slovenskih goric in zlasti obmejno Središče je imelo tedaj živahne stike z Varaždinom. Tja so hodili nakupovat na večje sejme in prodajat vino in sadje. Ko je po žetvi in mlatvi za krajši čas prenehalo največje delo na polju, so se vozili na velikih kmetijskih vozeh skozi Varaždin na zdravljenje v Varaždinske Toplice. Varaždin je pogosto obiskoval tudi središki župnik Martin Miklošič bodisi po opravkih bodisi na poti v toplice ali pa nalašč zaradi nečaka, da ga nadzira pri učenju in mu pomaga premagovati začetne težave, ko ga je odvedel l. 1824 na varaždinsko frančiškansko gimnazijo.¹⁰ Franc se je hitro naučil hrvaščine in kmalu mu šola ni delala nikakih preglavic. Stričeva pomoč mu je postala nepotrebna.

Očeta Jurija Miklošiča je zadela l. 1827 velika nesreča. Pri velikem požaru v Ljutomeru mu je pogorela hiša do tal. Pač le s pomočjo brata Martina je dal sezidati novo, enonadstropno hišo in se seveda pri tem močno zadolžil.¹¹ Brez stričeve pomoči bi gotovo moral Franc zapustiti gimnazijo ali pa vsaj prekiniti študij. Stric pa je želel, da bi nečak postal ne hrvatski duhovnik zagrebške škofije, marveč slovenski, ki bi deloval med svojim ljudstvom. Zato ga je poslal v tretji razred na mariborsko gimnazijo. Tu je že od državnih slovenskih štipendij vladalo med gimnazijci zanimanje za slovenski jezik. Za sošolca je imel odslej rojaka Stanka Vraza in tudi poznejšega voditelja slovenskih študentov v Gradcu, pesnika in narodnega buditelja Ja-

koba Košarja iz Slaptinec blizu Vidma ob Ščavnici, svojega tekmeca v izvrstnem uspehu.¹²

Martin Miklošič je v Središču vedno bolehal. Mučil ga je hud revmatizem in je moral vsako leto na zdravljenje v Varaždinske Toplice. Tuberkuloza ga je nazadnje rešila trpljenja. Še ne 53 let star, je umrl v Središču 1833,¹³ ko je bil njegov nečak Franc v Gradcu v zadnjem semestru filozofije.

Brez Košarjevih državnih mariborskih slovenskih štipendij ne bi imeli Martina Miklošiča, brez njega pa ne slavista Franca Miklošiča in ne skladatelja in pisca slovenskih prvih beril Janeza Miklošiča. Ta, deset let mlajši brat Franca Miklošiča je kot učitelj petja na mariborskem učiteljišču in na mariborski gimnaziji in v čitalnici izredno populariziral slovensko pesem in postal pomemben narodni buditelj ob severni slovenski meji. Drugi njuni bratje in sestre so ostali po večini v domačem kraju in so se kot delavci in delavke porazgubili, domačija pa je že l. 1843 prešla v tuje roke.

OPOMBE

1. Malonedeljska župnijska kronika. — F. Kovačič, Ljutomer. Zgodovina trga in sreza. Maribor 1926, str. 322. — 2. F. Kovačič, Trg Središče, Maribor 1910, 127/8. 3. J. Šedivý, Prvi izpiti iz slovenščine na mariborski gimnaziji. Jezik in slovstvo IX (1963/4) 200—202 in Posledice in pomen mariborskih slovenskih štipendij, prav tam, str. 266—269. — 4. F. Kovačič, Središče, str. 128. — 5. R. Kolarič, Franc Miklošič. Ljubljanski Zvon (dalje LZ) 1928, str. 36. — 6. Kot pod 4. — 7. Kot pod 4. — 8. LZ 1928, str. 37. — 9. Ljutomerska župnijska kronika. — 10. Kot pod 4 in LZ 1928, str. 37. — 11. LZ prav tam. — 12. Juventus gymnasii Marburgensis 1829 in LZ 1928, str. 37/8. — 13. Kot pod 4.